

რულოლუ შტანერი

თავისუფლების ფილოსოფია

თანამედროვე მსოფლმხედველობის
ძირითადი შტრისები

საბუნებისმეტყველო მეცნიერული მეთოდით
მშვინვიერი დაკვირვების შედეგები

თბილისი 2026

Rudolf Steiner

Die Philosophie der Freiheit

Grundzüge einer modernen Weltanschauung

Seelische Beobachtungsergebnisse nach
naturwissenschaftlicher Methode

RUDOLF STEINER VERLAG
DORNACH/SCHWEIZ

Tbilisi-2026

მე-XX საუკუნის უდიდესი მოაზროვნის, ანთროპოსო-
ფიული სულისმეცნიერების ფუძემდებლის რუდოლფ
შტაინერის (1861-1925წწ.) წინამდებარე ნაშრომი „თავი-
სუფლების ფილოსოფია“ (მეორე გამოცემა, 1894წ.) წარ-
მოადგენს ანთროპოსოფიული სულისმეცნიერების ერთგ-
ვარ ქვაკუთხედს.

მთარგმნელები: (ლ. ბაბლუანი), ა. კვარაცხელია
რედაქტორი: ა. კვარაცხელია

ასოციაცია „კოგიტო“

Übersetzt ins Georgisch von: (L. Babluani), A. Kvaratskhelia
Redaktion: A. Kvaratskhelia
Assoziation “Cogito”

თარგმანი შესრულებულია 1998 წლის გერმანული
გამოცემის მიხედვით.

მესამე შესწორებული გამოცემა

ბიბლიოგრაფია: GA №4

შინაარსი

ახალი (1918 წ.) გამოცემის წინასიტყვაობა.....	5
I. ადამიანის ცნობიერი მოღვაწეობა.....	9
II. ძირითადი იმპულსი მეცნიერებისკენ.....	20
III. აზროვნება სამყაროს გაგების სამსახურში.....	28
IV. სამყარო როგორც აღქმა.....	46
V. სამყაროს შემეცნება.....	66
VI. ადამიანური ინდივიდუალობა.....	87
VII. არსებობს კი შემეცნების საზღვრები?.....	93
VIII. ცხოვრების ფაქტორები.....	112
IX. თავისუფლების იდეა.....	119
X. თავისუფლების ფილოსოფია და მონიზმი.....	144
XI. სამყაროსა და ცხოვრების მიზანი.....	153
XII. მორალური ფანტაზია.....	159
XIII. ცხოვრების ღირებულება.....	171
XIV. ინდივიდუალობა და გვაროვნობა.....	200
უკანასკნელი საკითხები, მონიზმის დასკვნები.....	205
დანართი I.....	216
დანართი II.....	224
შენიშვნები.....	228

ყოველივე ის, რაც ამ წიგნში განიხილება, ადამიანის მშენებელი ცხოვრების ორი ძირეული კითხვის შესაბამისადაა აგებული. პირველი მათგანია, — არსებობს თუ არა შესაძლებლობა, ადამიანის არსება განხილულ იქნას ისე, რომ ეს განხილვა იქცეს საყრდენად ყველა დანარჩენისთვის, რასაც ადამიანი ხვდება საკუთარ განცდებსა თუ მეცნიერულ ცოდნაში, რაზეც მას აქვს შეგრძნება, რომ თავად იგი საკუთარ თავს ვერ დაეყრდნობა. ეჭვებისა და კრიტიკის მეშვეობით ის, შესაძლოა, საეჭვოს სფეროში იქნას გადატანილი. მეორე კითხვა მდგომარეობს შემდეგში: შეუძლია თუ არა ადამიანს, როგორც ნებელობით არსებას, მიიწეროს თავისუფლება, თუ ეს თავისუფლება ცარიელი ილუზიაა, რომელიც მასში წარმოიქმნება მხოლოდ იმის გამო, რომ იგი ვერ ხედავს აუცილებლობის იმ ძაფებს, რომლებზეც მისი ნებელობა ისევ და მოკიდებული, როგორც ბუნებრივი მოვლენა? ეს კითხვა აზრთა ხელოვნურ-მოჩვენებითი მსვლელობით სულაც არაა გამოწვეული. სამშენებლის გარკვეული მდგომარეობისას ის მის წინაშე სრულიად ბუნებრივად ჩნდება და შესაძლოა, ვიგრძნოთ, რომ სამშენებელმა დაკარგა რაღაც იმისგან, რაც იგი უნდა ყოფილიყო, თუ ოდესმე არ იხილავდა თავის თავს კითხვის მთელი სერიოზულობით ამ ორი შესაძლებლობის, — თავისუფლების ან ნებელობის, — აუცილებლობის წინაშე მდგომს. ამ ნაშრომში ნაჩვენებია უნდა იქნას, ადამიანის მიერ მეორე კითხვის დასმისას განცდილი მშენებელი ემოციების დამოკიდებულება იმაზე, როგორი თვალსაზრისი შეუძლია მას ჰქონდეს პირველ კითხვასთან მიმართებით. მასში არის მცდელობა იმის დასაბუთებისა, რომ არსებობს ადამიანის არსებაზე ისეთი შეხედულება, რომელსაც შეუძლია მთელი დანარჩენი ცოდნის საფუძვლად იქცეს; ასევე მცდელობა იმის ჩვენებისა, რომ ასეთი თვალსაზრისით ნებელობის თავისუფლების იდეა სრულიად მართლზომიერი ხდება, თუ მანამდე შესაძლებელი იქნება იმ მშენებელი გარემოს პოვნა, რომელშიც შეძლებს თავისუფალი ნებელობა გაშლას.

თვალსაზრისი, რომელზეც აქ ორივე ამ კითხვასთან დაკავშირებით არის საუბარი, წარმოადგენს რაღაცას ისეთს,

რასაც, როგორც ერთხელ მოპოვებულს, თავად შეუძლია ცოცხალი მშინვიერი ცხოვრების წევრად იქცეს. მათზე არ იქნება გაცემული თეორიული პასუხი, რომელსაც მეხსიერებაში, ერთხელ მოპოვების შემდეგ, შენახული მრწამსის სახით ატარებენ. ამ წიგნის საფუძველში ჩადებულ წარმოდგენათა წყობისთვის მსგავსი პასუხი ოდენ მოჩვენებითი პასუხი იქნებოდა. აქ არ არის მოცემული მზა, დასრულებული პასუხი, მაგრამ მითითებულია მშინვიერ განცდათა სფეროზე, რომელშიც შინაგანი მშინვიერი მოღვაწეობის წყალობით ადამიანს თავად შეუძლია ყოველ მომენტში, როცა ეს მას დასჭირდება, წამოჭრილ კითხვაზე კვლავ ცოცხლად უპასუხოს. ვინც ერთხელ იპოვა მშინვიერი სფერო, რომელშიც ეს კითხვები ვითარდება, მას სწორედ ამ სფეროს ნამდვილი განჭვრეტა აძლევს ამ ცხოვრებისეული ორი გამოცანისთვის საჭირო რამეს, რათა მიღწეულის მეშვეობით გაადრმავოს და გააფართოვოს გამოცანებით აღსავსე ცხოვრება, რისკენაც მას მოთხოვნილება და ბედისწერა უბიძგებს. – ამავე დროს, თავს იჩენს ისეთი შემეცნება, რომელიც საკუთარ მართებულობასა და მნიშვნელობას ადასტურებს თავისი საკუთარი ცხოვრებითა და ამ საკუთარი ცხოვრების ნათესაობით მთელ ადამიანურ მშინვიერ ცხოვრებასთან.

ამგვარად ვფიქრობდი მე ამ წიგნის შინაარსზე, როცა მას ოცდახუთი წლის წინ ვწერდი. ამ თხზულების აზრობრივი მიზნების დახასიათებისას მე ახლაც იგივე თეზისების გამოთქმა მიწევს. მაშინ ჩემი ამოცანა შემოვფარგლე მცდელობით, არაფერი მეთქვა იმაზე *მეტი*, რაც *ყველაზე მჭიდროდ* არის დაკავშირებული ხსენებულ ორივე ძირეულ კითხვასთან. თუ ვინმეს გაუკვირდება ის, რომ ამ წიგნში ვერ ხვდება რაიმენაირ მითითებას სულიერი სამყაროს გამოცდილებაზე, რომელზეც ჩემს გვიანდელ თხზულებებშია საუბარი, მაშინ მან უნდა გაითვალისწინოს, რომ ამ დროს ჩემს მიზნებში სულაც არ შედიოდა სულიერი კვლევის შედეგების აღწერა, არამედ მხოლოდ იმ ნიადაგის მომზადება, რომელზეც შეიძლება მსგავსი შედეგების დაფუძნება. „თავისუფლების ფილოსოფია“ არ შეიცავს რაიმე სპეციალური სახის ამგვარ მონაცემებს, ისევე როგორც არანაირ სპეციალურ საბუნებისმეტყველო მეცნიერულ მონაცემებს;

მაგრამ ის შეიცავს იმას, რასაც, ჩემი აზრით, გვერდს ვერ აუვლიდა ვერაინ, ვინც მსგავსი სახის შემეცნებაში უეჭველობას ესწრაფვის. ამ წიგნში ნათქვამი, შესაძლოა, ასევე მისაღები აღმოჩნდეს ბევრი იმათგანისთვის, რომელთაც არ სურთ, მათთვის მნიშვნელოვანი ამა თუ იმ მიზეზის გამო, ჩემი სულისმეცნიერული კვლევის შედეგებთან რაიმე საქმე ჰქონდეთ. თუ ვინმეს ძალუძს ეს სულისმეცნიერული შედეგები განიხილოს როგორც რაღაც ისეთი, რაც მას იზიდავს, მაშინ აქ განხორციელებული მცდელობა მისთვისაც, შესაძლოა, მნიშვნელოვანი აღმოჩნდეს. საქმე იმაშია, ვაჩვენოთ, მიუკერძოებელი განხილვა, რომელიც *მოელი* შემეცნებისთვის ფუძემდებლურ ორივე ზემოსხენებულ კითხვაზე ივრცობა, როგორ წარმართავს იმ თვალსაზრისამდე, რომ ადამიანი ჭეშმარიტ სულიერ სამყაროში ცხოვრობს. ეს წიგნი ესწრაფვის სულიერი სფეროს შემეცნების გამართლებას სულიერ გამოცდილებაში *შედწევამდე*. ხოლო ეს გამართლება აგებულია იმგვარად, რომ მკითხველს ამ განხილვებში ჭეშმარიტად არსად მოუწევს თუნდაც ანგარიში გაუწიოს ჩემ მიერ მოგვიანებით წამოყენებული სულიერი გამოცდილების მონაცემებს, რათა აქ აღქმული მისაღები იყოს, თუ მას შეუძლია, ან სურს, ამ განსჯათა ხასიათს უშუალოდ ჩასწვდეს.

ამდენად, ჩემი წარმოდგენით ამ წიგნს, ერთი მხრივ, უჭირავს სრულიად განსაკუთრებული ადგილი ჩემს სულისმეცნიერულ თხზულებათა გვერდით; მეორე მხრივ ძალზე მჭიდროდ არის მათთან დაკავშირებული. ოველივე ამან მე მიბიძგა, რომ ოცდახუთი წლის შემდეგ კვლავ გამომეჩვენებინა იგი, არსებითად, ყოველგვარი ცვლილების გარეშე. მე მხოლოდ ზოგიერთი თავისთვის გავაკეთე მეტ-ნაკლებად ვრცელი დამატებები. მსგავსი საფუძვლიანი დამატებები აუცილებელი მეჩვენა იმის გამო, რომ ხშირად შევხვედრივარ ჩემს წიგნში თქმულის არასწორ გაგებას. ცვლილებები მხოლოდ იქ შემქონდა, სადაც, როგორც მე მეჩვენებოდა, არც ისე ზუსტად იყო გადმოცემული ის, რისი თქმაც მეოთხედი საუკუნის წინ მსურდა. (ვფიქრობ, მსგავს შემსწორებაში მხოლოდ არაკეთილმოსურნე თუ იპოვის საბაბს ამტკიცოს, თითქოს მე საკუთარი ძირითადი მრწამსი შევიცვალე).

მეცნიერება თავისუფლების შესახებ

I

ადამიანის ცნობიერი მოღვაწეობა

ადამიანი თავის აზროვნებასა და ქმედებაში *თავისუფალი* არსებაა თუ პირიქით, იგი დგას წმინდად ბუნების კანონთა რკინისებური აუცილებლობის წნეხის ქვეშ? ძალზე ცოტაა ისეთი კითხვა, რომელზეც დახარჯულა იმდენი მახვილგონიერება, რამდენიც ამ კითხვაზე. ადამიანური ნებელობის თავისუფლების იდეას გამოუჩნდა როგორც მხურვალე თავგანისმცემელი, ასევე თავგადაკლული მოწინააღმდეგენი. არსებობენ ადამიანები, რომლებიც თავიანთ ზნეობრივ პათოსში შეზღუდული გონების მქონედ აცხადებენ ყველას, ვინც უარყოფს ისეთ აშკარა ფაქტს, როგორცაა თავისუფლება. პირიქით, მათ ეწინააღმდეგებიან სხვები, რომლებიც არამეცნიერულობის მწვერვალს ხედავენ იმაში, როცა ვინმე ვარაუდობს, რომ ბუნების კანონზომიერება ადამიანური მოღვაწეობის სფეროში და აზროვნებაში მთავრდება. აქ ერთსა და იმავე მოვლენას ხშირად აცხადებენ ხან კაცობრიობის უპირობასეს მონაპოვრად, ხან კი უბოროტეს ილუზიად. უსაზღვრო დახელოვნებულობა იქნა გამოყენებული იმის განსამარტავად, როგორ ეთვისება ადამიანური თავისუფლება ბუნების იმ ქმედებას, რომელსაც თავად ადამიანიც განეკუთვნება. მეორე მხრივ, არანაკლები ძალისხმევა დაიხარჯა იმაზეც, რომ გასაგები გაეხადათ, როგორ შეიძლებოდა წარმოქმნილიყო მსგავსი ახირებული იდეა. ის, რომ აქ საქმე გვაქვს ცხოვრების, რელიგიის, პრაქტიკისა და მეცნიერების ყველაზე უმნიშვნელოვანეს საკითხებთან, ამას გრძნობს ყველა, ვისი ხასიათის უმთავრეს თავისებურებას არ წარმოადგენს საფუძვლიანობასთან დაპირისპირებულობა. თანამედროვე აზროვნების ზედაპირულობის სამწუხარო ნიშანია ის ფაქტი, რომ წიგნი, რომელსაც სურდა უახლესი საბუნებისმეტყველო ცდების შედეგებიდან შეექმნა „ახალი რწმენა“ (*დავით ფრიდრიხ შტრაუსი*: „ძველი და ახალი რწმენა“), ამის შესახებ არაფერს შეიცავს, გარდა შემდეგი სიტყვებისა: „აქ საჭირო აღარ არის გამოვეკიდოთ კითხვას ადამიანური ნებელობის თავისუფლების შესახებ. თავისუფლების მოჩვენებითად-უმ-

ნიშნულ არჩევის შესაძლებლობას ცარიელ ფანტომად ყოველთვის აღიარებდა ამ სახელის ღირსი ყოველი ფილოსოფია; მაგრამ ზემოაღნიშნულით ეს საკითხი ადამიანური ქცევებისა და შეხედულებების ზნეობრივ შეფასებას არ ეხება“. მე აქ ეს ადგილი იმიტომ კი არ მომყავს, რომ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ვანიჭებ წიგნს, რომლიდანაც არის იგი ამოღებული, არამედ იმიტომ, რომ ეს წიგნი, ჩემი აზრით, შეიცავს მოსაზრებას, რა დონემდე შეუძლია ამ საკითხში ამაღლება ჩვენს თანამედროვე მოაზროვნეთა უმრავლესობას. ის, რომ თავისუფლება არ შეიძლება მდგომარეობდეს მარტოოდენ საკუთარი შეხედულებით ორი შესაძლო ქცევიდან ერთ-ერთის არჩევაში, ეს როგორც ჩანს, დღეს იცის ყველამ, ვისაც თავი მოაქვს იმით, რომ იგი აღარაა ბავშვი მეცნიერებაში. ამტკიცებენ, რომ ყოველთვის არსებობს სრულიად გარკვეული *საფუძველი*, რომლის ძალითაც რამდენიმე შესაძლო ქცევიდან მოქმედებაში მხოლოდ ერთი განსაზღვრული მოჰყავთ.

ეს დამაჯერებელი ჩანს. მიუხედავად ამისა, დღემდე თავისუფლების მოწინააღმდეგეთა ძირითადი თავდასხმები მხოლოდ არჩევანის თავისუფლების წინააღმდეგ არის მიმართული. თვით *ჰერბერტ სპენსერიც*, ვინც იზიარებს შეხედულებებს, რომლებიც ყოველდღიურად სულ უფრო მეტად ვრცელდება, ამტკიცებს შემდეგს (ჰერბერტ სპენსერი, „ფსიქოლოგიის საფუძველები“, დოქტორ ბ. ფეტერის გერმანული გამოცემა, შტუტგარტი, 1882წ.): „*მაგრამ ის, რომ ყველას შეუძლია საკუთარი შეხედულებით ისურვოს ან არ ისურვოს რაიმე* (რაც არსებითად თავისუფალი ნებელობის შესახებ დოგმის საფუძველში ძვეს), ეს, ცხადია, უარყოფილია, როგორც ცნობიერების ანალიზით, ასევე წინარე თავების (ფსიქოლოგიისა) შინაარსით“. ამავე თვალსაზრისებიდან ამოდიან სხვებიც, როცა ისინი ნებელობის თავისუფლების ცნებას ებრძვიან. ჩანასახში ყველა ეს განსჯა უკვე *სპინოზასთანაც* გვხვდება. რაც მან ნათლად და მარტივად მოიტანა თავისუფლების იდეის საწინააღმდეგოდ, შემდგომში მრავალგზის იქნა განმეორებული, ოღონდ ისინი უმეტესწილად დახვეწილ თეორიულ მოძღვრებებში ისე არიან გაბნეულნი, რომ ძნელია ჩასწვდე ჩვეულებრივ აზრთა მსვლელობას, რომელზედაც დაიყვა-

ნება საქმის მთელი ვითარება. 1674 წლის ოქტომბრის თუ ნოემბრის თვით დათარიღებულ ერთ თავის წერილში სპინოზა წერს: „არსებითად, მე თავისუფალს ვუწოდებ იმ მოვლენას, რომელიც არსებობს და მოქმედებს მხოლოდ თავისი ბუნების აუცილებლობიდან, ხოლო *იძულებით* მე ვუწოდებ იმას, რისი არსებობაც და მოქმედებაც ზუსტად და მყარად არის განპირობებული სხვა რამით. ასე მაგალითად, ღმერთი არსებობს, მართალია, აუცილებლობით, მაგრამ თავისუფლად, იმიტომ რომ იგი არსებობს მხოლოდ მისი ბუნების აუცილებლობიდან გამომდინარე. ზუსტად ასევე, ღმერთი შეიცნობს თავის თავს და ყოველივე დანარჩენს თავისუფლად, ვინაიდან სწორედ მისი ბუნების აუცილებლობიდან გამომდინარეობს, რომ იგი ყველაფერს იმეცნებს. ამდენად, თქვენ ხედავთ, რომ მე ვვარაუდობ თავისუფლებას არა გადაწყვეტილების თავისუფლად მიღებაში, არამედ თავისუფალ აუცილებლობაში.

მაგრამ ჩვენ გვინდა დავეშვათ შექმნილ საგნებსა და მოვლენებამდე, რომლებიც მთლიანად გარეგანი მიზეზებით არიან განსაზღვრულნი, მათი სულ უფრო მტკიცე და ზუსტი სახით არსებობისა და მოქმედებისთვის. ეს რომ ნათლად გავიგოთ, წარმოვიდგინოთ სრულიად მარტივი რამ. ასე მაგ., ქვა, მისთვის გარედან მიცემული ბიძგის მიზეზით, იძენს გარკვეული სახის მოძრაობას, რომლითაც იგი შემდგომ, როცა ბიძგის გამომწვევი გარეგანი მიზეზი შეწყდება, აუცილებლად გააგრძელებს მოძრაობას. ქვის მოძრაობაში ამგვარი ყოფნა იმიტომაც არის იძულებითი და არა აუცილებელი, რომ იგი ბიძგის გარეგანი მიზეზითაა განპირობებული. მას, რასაც ფასი აქვს ქვისთვის, ფასი აქვს ყველაფრისთვის, ამასთან მას შეუძლია იყოს რთული და ბევრი რამისთვის გამოსადეგი, კერძოდ, ყოველი საგანი განპირობებული იქნება აუცილებელი გარეგანი მიზეზით, რათა უფრო მტკიცე და ზუსტი სახით იარსებოს და იმოქმედოს.

ახლა, გთხოვთ, ქვასთან მიმართებით დაუშვათ, რომ ის მოძრაობისას აზროვნებს და იცის თავისი მისწრაფების შესახებ, – შეძლებისდაგვარად განაგრძოს მოძრაობა. ეს ქვა, რომელიც აცნობიერებს მხოლოდ თავის სწრაფვას და სრულებითაც არ იქცევა გულგრილად, იფიქრებს, რომ ის მთლიანად თავისუფალია და რომ თავის მოძრაობას რაიმე